

Centenáriumi magyar szemmel

Az erdélyi magyarok legjobb esetben is csak közönnel viszonyulnak az évfordulóhoz

• Túl fogunk-e tudni lépni valaha a Trianon okozta traumán? Képesek leszünk-e a keserű nosztalgiát egy derűsebb jövőképre cserélni? A román centenáriumi év eseménysorozatainak csúcspontjához közeledve most azokat a kérdéseket tesszük fel, amelyek az erdélyi magyarok számára fontosabbak. A történész, a társadalomkutató és a pszichológus válaszol.

SZÁSZ CS. EMESE

Bár az egész 2018-as év a román centenáriumi évéről szól, szombaton, az 1918-as gyulafehérvári nagygyűlés századik évfordulója hág igazán tetőfokára az ünneplés az országban. Az nyilvánvaló, hogy az erdélyi magyarok legjobb esetben is csak közönnel viszonyulnak az évfordulóhoz: a történelmi okokon túl az aktuálpolitikai helyzet sem indokolja, hogy együtt ünnepeljünk a románokkal.

Népgyűléssel kezdődött

Tény, hogy 1918. december 1-jén Gyulafehérváron az erdélyi románok népgyűlést tartott, amelyen a küldöttek kimondták a Romániával való egyesülést – kezdte a történelmi keret tisztázását Novák Zoltán történész. Hozzáteszi: a magyarság – a román hadsereg jelenléte miatt – korlátozott körülmények között szintén szervezett egy népgyűlést Kolozsváron, ahol a Magyarországhoz való tartozásról döntöttek. Mindez a világháborút lezáró, a népek önrendelkezését kimondó wilsoni elvekre hivatkozva történt. A háborút végül a trianoni békeszerződés zárta le 1920-ban, és ekkor dőlt el végérvényesen Erdély hovatarozása. „December 1-je egy szimbolikus dátum, az erdélyi románok később beteljesült döntését, szándékát, óhaját jelenti. Számunkra pedig a kisebbségi sorsba kerülést, a Romániához csatolást jelenti, valamint a történelmi Magyarország széthullásának egyik nagyon fontos és meghatározó pillanatát” – magyarázta a történész.

Az autonómia alapjai és Gyulafehérvár

Azon a bizonyos száz évvel ezelőtti gyulafehérvári népgyűlésen megfogalmazták a Romániával történő egyesülés erdélyi részről érkező feltételeit is, mutatott rá Novák. „Az erdélyi román értelmiség és politikai elit néhány, számukra fontos alapvető fogalmat fogalmazott meg, amelyekben szerepelt a teljes nemzeti szabadság kitétele is a nemzeti kisebbségeknek, és az is, hogy minden nemzetiség saját magát kormányozhatja a saját közösségéből választott vezetői révén. Ezt mi az autonómia alapjaként értelmezzük. A határozatot viszont Románia sosem foglalta tör-

vénybe” – hangsúlyozta, hozzátéve: a magyar közösség a Gyulafehérvári Határozat kitételeinek be nem tartását kéri számon Romániától. „Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a határozat egy fontos alapköve lehetett volna a modern Romániának a románság szempontjából is, de nem ez a fajta szellemiség, hanem a regáti típusú központosító jelleg vált meghatározóvá” – állapította meg. A száz évvel ezelőtti történetek következménye elsősorban az, hogy az erdélyi

magyarság politikai szempontból is kisebbségbe került, jelentősen meggyengültek társadalmi, gazdasági pozíciói. Az igazi csapást azonban a kommunista diktatúra jelentette, amikor semmiféle önálló politikai, gazdasági önszerveződésre nem kerülhetett sor és a magyarság elvesztette gazdasági pilléreit. Az erdélyi nagyvárosokban abszolút kisebbségbe került. A mérleg: az elmúlt száz évben nagyjából hatszáz ezer magyar hagyta el Erdélyt, jelentős elvesztést okozva.

A szimbólumok uralma

Novák Zoltán szerint ilyen történelmi tények után semmilyen szempontból nem várható el, hogy az erdélyi magyarság ünnepként tekintsen december 1-jére. „A románságnak a nemzeti törekvések beteljesülését jelenti, nekünk pe-

dig a kisebbségi sorsba kerülés momentumát. Nem mellékes az sem, hogy Románia mindmáig nem ajánlott fel egy számunkra elfogadható, autonómiára épülő integrációs modellt. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az ország állampolgáraiként nem kell tiszteletben tartanunk az ünnepet” – vélte a történész, aki szerint nemcsak egymás ünnepeit, hanem szimbólumait is tiszteletben kell tartani, így nem kellene zavarónak lennie

során sokat kutatta a száz évvel ezelőtti történeteket, nemrég pedig levelet is írt a románságnak, amelyben kifejtette, hogy miért nem tudjuk mi ezt a december elsejét ünnepelni. „Mi nem ünneplünk, de azt elfogadhatjuk, hogy ők ünnepelnek. Ez egy abszolút természetes dolog, nekünk azért egy kicsit sem kéne haragudni, ha ők ünnepelnek, csak ne szidjanak minket is közben. Mert ameddig a románok egyesülését ünneplik, nekem azzal nincs semmi bajom, engem az zavar, amikor ezek helyett azt ünneplik, hogy belőlünk egy elnyomott kisebbséget csináltak” – mondta megkeresésünkre a nyelvész. Hozzátette: azért is vagyunk olyan rossz érzésekkel a centenáriumi iránt, mert száz éve

gondolta, ez annyira abszurd, hogy nem lehet tartós: egy-két év, és vége kell legyen. „Beálltak arra, hogy most várakozunk. Ha valaki állami szolgálatba akart volna lépni, csak akkor tehetett, ha felesküdt az új román államra, ezt viszont elutasították. Ott rengeteg lehetőségről lemaradtunk már az induláskor, és sokan inkább elmentek Magyarországra, »ameddig ez rendeződik«. Elmentek akkor vagy kétszázezren, a maradék pedig beálltak arra, hogy »leszek szű az idegen fában«, vagyis hogy ott fogok dolgozni ellene, ahol lehet” – sorolta az akkori állapotokat Szilágyi N. Sándor, aki szerint ez az alaphelyzet hagyományozódott az erdélyi magyarságra, és él még talán száz év múlva is az

A katonai parádék a nemzeti ünnepek elmaradhatatlan eseményei

FOTÓ: PINTI ATTILA

emberekben: még mindig ott van valahol, hogy ezt nem lehet elfogadni. A nyelvész szerint pedig száz év után már rájöhettünk volna, hogy rég benne vagyunk, s ha már itt vagyunk, inkább azt kéne megnevezni, hogyan lehet berendezni ezt a világot úgy, hogy élhető legyen. „Azért sem lehet ünnep számunkra ez, mert az ünnep úgy van megszervezve, hogy csak a románokról szól, de mi nem vagyunk románok, mi nézőközönség vagyunk ehhez. S lehetünk mi ehhez nagyon jóindulatú nézőközönség, de nekünk ehhez az ünnephez ebben a formában semmi közünk, minket ebből kifelejtettek” – állapította meg a professzor.

Düh és feszültség

A centenáriumi év az erdélyi magyarság kérdését Dósa Zoltán Csíkszeredában élő pszichológus úgy látja, mint a hosszú betegség vagy a gyász folyamatát. „Veszteségnek éltük meg, de azóta eltelt száz év. A gyásznak is van egy limitált ideje. Itt is a megoldás valamilyen szinten az elfogadás lenne. El kell fogadni, hogy ebben az országban élünk, egyrészt a konfliktus elkerülése érdekében, másrészt azért is, hogy ne legyünk tele dühvel és feszültséggel. December elseje egy nap, huszonnégy óra. Nem kell implikálnia az ünnepségre, nem kell örülni, de szomorúnak lenni sem. Ha racionálisan felsorolnánk, milyen okaink vannak sértve érezni magunkat, mert vannak, az sem segítené, hogy jobban érezzük magunkat. A nézőpontunkon kellene változtatni” – véli a pszichológus.

mondjuk azt, hogy micsoda igazságtalanság esett meg velünk Trianonban. „Mi ezt az egészet Trianonhoz kapcsoljuk, de arról senki nem beszél, hogy Trianon miért lett. Hogy a 19. század legvégén, abban az őrült nagy nemzeti millenáris, gögös boldogságban mi hogyan bántunk a kisebbségeinkkel. Pont Apponyi mondta, hogy boldog lehet az a nemzetiség, amely egy olyan nemzetbe olvadhat bele, mint a magyar. Trianon soha nem lett volna, ha ezek a nemzetiségek nem lettek volna kénytelenek rászánni magukat arra, hogy Romániával egyesüljenek, pedig a frász törte ki őket ettől, de nem hagytak nekik más lehetőséget. Ha ez nem lett volna, Trianon sem lett volna” – magyarázta Szilágyi. Hozzátette, miután az erdélyi magyarság hirtelen átkerült a többségből kisebbségbe, az elején nem is akarta elfogadni, mert úgy

Az elnyomás ünnepe?

Szilágyi N. Sándor nyelvész a társadalmi és etnikai konfliktusok csökkentését célzó nyelvészeti és társadalomtudományi munkássága